

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lpen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közölletnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Október 31. emlékére.

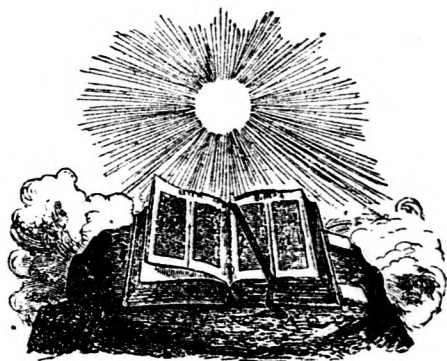
Sűrű nehéz sötét borongott mindenütt, mely az embereknek szívére, lelkére súlyosan nyomasztó teherként nehezült. Börtönben ültek ők, lelkük volt a fogoly és ezen börtönnek gyászos sötét falán nem hatott keresztül még a napsugár sem.

De Isten megszáná a raboskodókat, küldött egy új Mózeszt — a bölcs Luther Márton, ki a Krisztus mellett lelki fegyvert fogott, melynek ragyogása gyorsan eloszlata a köd borongását. S adott neki erőt, melynek segélyével szerte-szét rombolá a börtön vasfalát. S ezen erők mellett adott bátorságot és a vittenbergi vártemplom ajtaján 95 tétel lön a bizonyága, hogy csak a Biblia oszlatja a homályt, hogy csak ez ad erőt és nagy bátorságot és csak ezzel nyerhet a rabságban levő szegény bűnös ember lelkiszabadságot, hogy a Tetzl-féle bűnbocsátó levél az ember lelkének enyhületet nem ad, hogy „nem használ semmit annak aki veszi . . . csak annak ki adja“ s hogy az Ur áldása nem is lehet rajta. Hogy a gyarló ember lelkének bűneit meg nem bocsájthatja egyetlen ember is, mert mind az aki csak anyától született bűnben fogantatott s úgy jött a világra; és hogy nem aranyon és hogy nem ezüstön nyerheti az ember meg az idvességet, hanem csak Istennek ő egyszülött fia, az Ur Jézus által.

Október 31! ragyogó szép reggel! óh világosítsd meg az emberek szívet, óh oszlasd el onnan a köd borongását, hogy lássa a világ a nap tiszta fényét. Derítsd óh derítsd fel ragyogó sugárral a vallástalanság sötét éjszakáját, hogy aki e világ világossága lett s kinek szent céljait a reformátorok: Luther, Kálvin, Zwingli és a többi nagyok, megismertették volt az emberiséggel — az Ur Jézus Krisztust kövesse a világ, hogy mindig Ő legyen az egész világnak a világossága.

Köröstarcsa 1907. október hó.

Szabó János.

Határozati javaslat

az 1907. évi XXVII. t.-c. revíziója s a 76000 sz. végrehajtási utasítás sérelmes intézkedéseinek hatályon kívül helyezése tárgyában.*

Egyházmegyei közgyűlésünk mély sajnálattal állapítja meg, hogy az 1907. évi XXVII. t.-c. a multhoz képest elvitázhatatlan haladást jelentő s sok igaztalanságot orvosló jellege mellett az egyenlő munka, egyenlő fizetés elvén érzékeny sérelmet ejtett akkor, midőn a nem állami tanítók hasonló, sőt sok esetben nagyobb terjedelmű, hasonló felelősség mellett folytatott, a magyar kultúra és hazafiság érdekeit hasonló lelkesedéssel és eredménynyel szolgáló, egy azon mérték szerinti bírálat alá vont s ugyanazon fegyelmi szabályok alá vetett munkáját kevesebb méltóságra s kisebb fizetésre érdemesíti, mint az állami tanítók ugy közműveltségi, mint hazafias szempontokból magasabb színvonalon egyáltalában nem álló szolgálatát; különösen fájdalmasan tapasztalja, hogy épen ref. tanítóinknak hosszú századokon át a magyar művelődés, államegység s nemzeti érzés fejlesztése érdekében majdnem lehetetlen anyagi viszonyok között teljesített önfeláldozó működését egyenlő ridég elbánás alá vonja a magyar nemzeti állam alapjait boptogató egyházak és nemzetiségek tanítóinak áldatlan, állami életünkre végzetes munkájával.

Megdöbbenéssel tapasztalja továbbá közgyűlésünk, hogy a törvény a nem állami tanítókra megállapított szabályok és követelmények előírásában még ezek között is tovább viszi és pedig ref. iskoláink s tanítóink hátrányára a nem egyenlő elbánás, a különbségtétel, a kiváltságolás s egyházunkat mélyen sértő hátrább vetés tudatos s az 1848. XX. t.-c.-ben kimondott viszonyosságot alapjában ignoráló intézkedéseit, midőn a törvény 22. §-ában előirt fegyelmi vétségek mindegyikét (I. a-i pontok) a mi tanítóinkra nézve parancsolólag megállapítja, míg a 35. §. szerint a szerzetesrendi tanítók és tanítónőkre nézve a fegyelmi vétségek számát s határát a törvény előtti egyenlőség nagyobb dicsőségére leszállítja, nem minősítvén náluk fegyelmi esetnek a hitfelekezetek vagy egyes társadalmi osztályok ellen, ugyszintén a tulajdon vagy a házasság jogintézménye elleni izgatást, a magán vagy köztulajdon felosztásával való ámitást, vagy növendékei vallását sértő nyilatkozatokat, nem a kivándorlási ügyekkel foglalkozást, nem a közbotrányt okozó erkölcsi magaviseletet, nem a

* Tárgyaltatott s az egyházkerületre felterjesztése elhatározatott az alsószabolcs-hajduvidéki ref. egyházmegye 1907. okt. 16-án Debrecenben tartott közgyűlésén.

növendékekkel való durva bánásmódot, nem a felettes hatósággal szemben tanusított engedetlenséget vagy durva tiszteletlenséget, nem egyáltalán tanítói és nevelői kötelességének vétkes elmulasztását, mely esetek más jellegű iskoláknál fegyelmi uton a legszigorubban toroltatnak meg, történtek legyen azok akár a tanhelyiségben, akár azon kívül, élőszóval, írásban, vagy stb., a mely intézkedése a törvénynek jogállamban s a XX-ik században lehetetlen kivételes helyzetet teremt a szerzetesrendi tanítóknak s őket egyenesen felszabadítja, a mi tanítóinknál fegyelmi-ülködött felekezeti, házasság elleni izgatásra, más vallásu növendékek érzelmeit sértő nyilatkozatokra s egyéb ugy a jogegyenlőség szempontjából meg nem állható, mint kihatásában a felekezeti, társadalmi béke megbontására irányuló s így az áltam konszolidációját akadályozó ténykedésre, mely sérelmes intézkedést a végrehajtási utasítás még szembeötlőbbé s az egyenlő elbánás legelemibb is mérveit semmibe sem vevő intenciójával s nyílt statuálásával szinte tűrhetlenné tesz akkor, midőn a szerzetes tanítók és tanítónők által ellátott iskolákról rendelkező 50-ik §-ban a törvényben is mutatkozó kiváltságolás s az egyenlőséggel ellenkező jogkedvezmények miniszteri adományozását még tovább viszi, amennyiben:

a) mig minden más iskola fentartó a közigazgatási bizottság utján, ennek ellenőrzése s felülbírálata alapján kérvényezhet bármiféle államsegélyért, addig a szerzetesrendi iskolák illetékes egyházhatóságaik utján az egyházmegyei hatóság véleményével ellátva kérelmezhetnek egyenesen a miniszternél s így teljesen ki vannak véve azon állami szempontból töltetlenül megkívánható ellenőrzés alól, hogy iskolai viszonyaikba a törvényes szempontoktól a közigazgatási bizottság betekinthessen (50. §. 4, 7. pont);

b) mig a nem állami összes iskoláknál az iskolafentartó szegénységének igazolására s az államsegély igénybe vételéhez jogosultságának megállapítására a főszolgabíró vagy polgármester által hitelesített helyhatósági bizonyítvány kívánatik, mely csaknem a kivihetlenségig részletező adatokkal tartozik kimutatni a község adóját, pótdóját, külön a felekezethez tartozó lakosok adóját, iskolai hozzájárulásának arányát (25. §. d) az illető község népoktatási állapotának a kérdések tömegébe vesző leírását (k. pont) s így a kérvényező egyház állításainak a valódiság szempontjából megvizsgálását s bizonyítását a politikai hatóság jogkörébe utalja: addig a szerzetes iskoláknál elég a három utolsó iskolai évről kiállított s senki által nem ellenőrizett

számadási kivonat s költségvetési előirányzat bemutatása (50. §. 6 p.);

c) míg más iskoláknál és tanítóknál csatoladó a 25. § a k., tehát 10 pont alatt felsorolt okmány, melyeknek beszerzése utólag sokszor majdnem lehetetlen: addig a szerzetes iskoláknál a. b. c. d. tehát négy pont alatt soroltnak föl a mellékletek, melyek közül hiányzik, a mi itt különös fontossággal bír, a magyar állampolgárságot igazoló illetőségi bizonyítvány, a névre szóló díjlevél, melyből meglehetne állapítani az illető szerzetes tanító alapfizetését a község népoktatási állapotáról szóló kimutatás, melyből kitűnnék, van-e azon helyen szükség szerzetes iskolára vagy az más iskolát esetleg az állami iskolát fogja onnan kiszorítani. (50. §. 6. p.);

d) míg másnemű iskoláknál az államsegély az illető tanító nevére s kezéhez utaltatik (Ut: 36. §.), tehát az államsegélyes tanító már akár az egyházi hatóságok s iskolaszékek iránti bizalmatlanságból, akár kicsinylésből, akár más elhallgatott okból nem az iskolafentartó útján kapja a segélyt, addig a szerzetes iskoláknál a segély az iskolafentartó kezéhez utaltatik ki s a segélyt fölvevő nyugtát még csak a kir. tanfelügyelő sem látja, holott más tanítói nyugtákat évenként kétszer láttamoz. Arról pedig szó sincs hogy az iskolafentartó a segély céljáról, hova fordításáról számoljon is, tehát minden ellenőrzés nélkül bánik el a szerzetes a kapott államsegélyvel (50. §. 8. p.);

e) míg az államsegély más tanítóknak havonként utaltatik ki, addig a szerzeteseknél a rendelet erről hallgat; de a 10-ik pontból kivételleg, hol az mondatik ha valamely szerzetes tanító meghal és a részére kijáró fizetés kiegészítést *arra az évre* az egyházi hatóság már fölvette, a helyére alkalmazott tanerő részére a segély csak a jövő évtől kezdve utalható. ki: úgy látszik egész, vagy legalább félévre előre kapják s évközi elhalálozás esetén sem fizetendő vissza, csak az utód nem kap a darab évre segélyt, és ha nem töltik be a darab évre az állást a pénz akkor is ott marad, a mi az állampénztár nekünk oly sokszor felemlegetett szegénysége mellett igenbőkezű eljárás-ként jelentkezik, mikor a mi tanítóink 1906 év utolsó hónapjára fedezet hiányában *törvényben* biztosított korpótlékaikat sem kapták meg (50 §. 10. pont.)

f) míg a törvény 30-ik §-a szerint minden más iskola fentartó, illetőleg az iskolaszék elnöke a tanítói állomásokon történt bármiféle személyi változást, vagy a tanítói állások beszüntetését, újak rendszeresítését különbeni 20 k-ig terjedhető rendbírás terhe alatt 15 nap alatt a kir.

tanfelügyelőnek bejelenteni tartoznak, addig az Ut: 50 § 12-ik pontja szerint a szerzetes iskolák fenntartói ezzel nem terhelhetnek, csak az iskola igazgató van utasítva ezek bejelentésére.

g) az eskü letételére nézve míg a többi nem állami iskolánál a tanfelügyelő vagy megbízottja oda és akkorra rendeli be a tanítókat a hova és a mikorra neki tetszik s a hitfelekezeti tanító is minden egyházi vonatkozás nélkül tesz esküt, (Ut. 41 §.) addig a szerzetesekre nézve a tanfelügyelő az egyházi hatósággal egyetértőleg állapítja meg az eskü idejét, melynek helye mindenkor az illető iskola helyisége s az eskü a tanítók óhaja szerint kereszt, égő gyertya stb. mellett az (Utasítás saját szavai) vétetik ki, melyet megelőzőleg az egyházi hatóság képviselője az eskü szentségére külön is figyelmeztet s még az esküről felveendő jegyzőkönyv formája is másként iratik elő, mint egyéb iskolánál, legfőbb sérelemként azonban nemcsak a jog egyenlőség, hanem az államság szempontjából is e szakasz-nál az jelentkezik, a mi nincs benne, hogy t. i. a szerzetes tanítók magyar állam polgárságukat illetőségi bizonyítvánnyal nem tartoznak igazolni, a mi valóságos kapunyitás, az idegen kultur-államokkal kitiltott hazátlan elemeknek, mely körülménynek a felekezeti béke s a kultura magyarsága szempontjából rendkívül súlyos aggodalmait megfontolás nélkül hagyni nem lehet. (50 § 13 pont.)

h) míg a törvény 21 §-a s az Ut: 38 §-a szerint oly iskoláknál, hol az állam a tanító alapfizetésének kiegészítéséhez 200 k-t meghaladó segélyvel járul, a tanító alkalmazása a miniszter jóváhagyásától függ, addig a szerzetes iskolákra vonatkozólag a miniszter ezt a jogot nem kívánja magának fentartani, pedig náluk is 200 k-nál magasabb fizetés kiegészítést tervez, mikor az 50-ik § 11 pontjában kimondja, hogy ujonnan alakítandó szerzetes iskoláknál a fentartó 600 illetve 400 k. alapfizetést tartozik biztosítani, ettől pedig a 2-ik pontban említett 900 illetve 700 k-ig még 300 k. vár államsegélyből való fedezetre.

A legmélyebb aggodalommal gondol közgyűlésünk az Ut. 50 § 11 pontjának azon következményeire, melyek abból származhatnak, hogy bármely hitközség kebelében akár a hitközség, akár alapítványok, akár magánosak állíthatnak a jövőben oly iskolákat, melyekben a tanítói teendők ellátása szerzetesekre bízatik s a fenti feltételek megléte esetén ezek is részesülhetnek állami fizetés kiegészítésben, mert ha e rendelet oly szellemben kezeltetik, mint a minőben fogalmaztatott, az anyagiakban bővülő szerzetes rendek káptalanok s főpapság

megrakhatják az országot beözönlő szerzetes tanítókkal s ott a hol ily iskolák miniszteri assistencia s állami javadalmazás mellett már szerveztettek, lehetlenné tétetik másnak, pl. a ref. egyháznak új iskolák szervezése, mert ha államsegélyt akarna igénybe venni, az új iskola felállításához előzetes miniszteri engedély kell, melyet arra hivatkozással, hogy van már ott elég iskola, megtagadni igen könnyű dolog.

Végül nem nyomhat el közgyűlésünk egy mély sóhajt azok láttára, hogy míg a szerzetesekre úgy a törvény mint főként a végrehajtási utasítás kivételes és kiváltságos állapotokat teremt s szentesít, addig a mi ref. egyházi s iskolai autonómiánkat teljesen illuzóriussá teszi, a közgazgatási bizottság s végső fokon a miniszter jog- és hatáskörébe utalván az iskolai élet s a tanító alkalmazás minden elképzelhető vonatkozását.

Mindezek alapján felkéri egyházmegyei közgyűlésünk a Ft. és Mélt. egyházkerületi közgyűlést, intézzen sürgős felterjesztést az egyetemes kontventhez, hogy ez az 1907. XXVII. t.-c. két legsérlemesebb intézkedésének: a tanítók fizetésének egyenlő alapon rendezése (2—3 §) s a szerzetes szakasz (35 §) *revisiója* iránt illetékes helyen tegyen kezdeményező lépéseket s hogy a törvény *revisiój*áig is keresse meg a valóság és közoktatásügyi miniszter urat a 76.000 sz. végrehajtási utasítás itt kifejtett sérelmes intézkedéseink *hatályon kívüli helyezése* iránt.

Kiss Ferenc,
egyh. m. tanácsbíró.

Állom-é vagy valóság?

Csendes magányomban elhúzódva, az élet minden napi bajaival küzdödvé, messziről szemlélem az eseményeket és nemzeti életünk nagy átalakulásának határvonalánál állva, keresem a kitörendő viharnak előjeleit s féltő aggodalommal fordulok magyar kálvinista egyházam életének nagy küzdelmei felé, és kérdezem, milyen tábor indul a csatatérre s minő vezérek, milyen élő hittel, szellemi nagysággal s az élő igazságnak milyen erejével vezetik a megteremtett sereget a tornyosuló veszedelmek ezerféle nemein keresztül?

Mert ideje mult már annak hogy kicsinységemben indítatva a Lélektől, én is harangoztam, csendes tempóban még megkongatám a vészharangot, gondolván: hátha veszedelemjelző zugása elhat azoknak füleihez, kik tenni tudnak, tenni akarnak is, kiknek hivatásuk őr állani, s az eseményektől nem vezetetni, hanem az eseményeket üstöküknél fogva megragadni s olyan fordulatot adni az egésznek, hogy azok — az egyetemes nemzeti érdekek szolgálatában állva, — minket, a magyarság zömét figyelmen kívül ne hagyjanak, rohanó áradatukkal el ne borítsanak.

A rohanó ár azonban mégis nyakunkra nőtt, foj-

togatja már szabad lélekzésünket, s a kötél elszakadván kezeim között, nem kívánom azt összebogozni, hanem várom és nézem az ujonnan született erőket, kik tenni csakugyan tudnak s akarnak is, kiket az új föld szült és állít be a küzdőterre, mint titánokat, hogy erős vállakon tartsák s építsék fel egyháztársadalmunk korszerű kívánalmakhoz tervezett épületét.

Elálmodozom s busongok akárhányszor az elrepült s hideg közönnyel elfecsérelt idők felett, megfoghatatlannak látszik előttem, hogy miért tudtunk oly sokáig mozdulatlanban maradni és bomlás útjára engedni egyházalkotmányunk nagy épületét csak azért, hogy felülről megsimogassanak bennünket, mint kezes báránykakat, kiknek türelme mintaképpen mutogatható?

Álmodozásomban nézem a borús jelent, a hol már nem simogatnak, mint bárányokat, hanem meg-megrugnak s elriasztanak a tisztességes helyekről mint sullogó idegen ebet, hogy érezzük ne csak a lealázást, hanem a fejünk fölé kerekedett fekete hatalomnak durva ütéseit is.

És ime, egyszerre álmodozásaim közepette hangokat hallok, melyek belezúgnak az éjszakai csendbe, világosságot látok, melyek, utat próbálnak nyitni az utvesztő sötétségből és térfiak tűnnek elő hatalmas zászlókkal kezükben, melyekre írva vagyon: **Ébredjétek!** közel a hajnal, mely munkára hív minden igaz, becsületes munkást!

A hangok megtanálják utjokat szívemhez, a világosság jól esik, bár káprázatos és a felemelt zászlók jelszavai arany betűkkel csillognak felém s én nem tudom hirtelen eldönteni: Álom-é vagy valóság az egész?!

Olyan régen volt, mikor mi bátorsággal szólani mertünk, — s egy egész nemzedék feküdt és mult el a nemtörődömség felpuhított párnáján, — hogy szinte hihetlenség számba jön az újabb generatio megmozdulása és szokatlan anarkhistikus színünek tűnik fel férfias bátorsága, melylyel fellépni mer és a melylyel a korszellem által behurcolt nagy kérdéseket oda dobja a nemzeti és egyházi társadalom közvéleményének zajgó áradatába.

A nagy csendességben menydörgés ez és a lomha felhőkön átcikázó villám mely káprázatával engem is meglep s ajkamra adja a kérdést álom-é: vagy valóság?

Azonban a kérdés nem tarthat sokáig kétségben. A való élet felel a kérdésre a maga háborgásával, nyilatkozataival és reális igazságával.

A református status ugyanis a maga belső életében régen forrong, elégedetlenkedik s nincs és nem is lehet meglegedve azzal a szereppel, melyre kényszerítették barátai s mindenféle hazafias szólamokkal kárhoztatták ellenségei, mert a gondolkozó fők előtt tisztán állott a következtetés, hogy ily módon csak tengődés, hosszas sorvadás és biztos megsemmisülés következik egyházunkra.

Csodálatosan épen a vezetők nem látták oly nagynak a veszedelmet s mindenféle palliatív szerekekkel igyekeztek csillapítani a belső lázt, és holmi altató szerek alkalmazásával sikerült is közgondolkozásunkat a közöny álmába sülyeszteni s azt a látszatot kelteni fel mindenfelé, hogy a református egyház közléte rendes mederben foly tovább, béke és meglegedés honol nagy egyetemességében.

De hát mindennek határa van földön. A külső látszatot sem lehet a való élet ellenére örökössé tenni.

Megmozdultak lassanként a tagok s a rájuk ne-

hezédő nyomorúságból üzetve, világ elé vitték szegény elhagyottságukat, nyíltan mutogatták sebeiket és kérték majd követelték az enyhet adó gyógyszereket.

Előbb az egyháztagek, majd a vezetők közül is némelyik, azután a tanítók jajdultak fel az általános köznyomor enyhítéséért és az egyházat sokszor ért megaláztatások eltüntetéséért vagy éppen a sérelmek orvoslásáért.

Mindezek itt-ott már viszhangot keltettek, de egyetemes értékű fellépésre nem bírták azokat, kik pedig hü örei voltak mindég református egyházunknak és erejöknel, hatalmuknál fogva sokszor sokat, néha mindent tehettek volna.

Inkább féltek a radikális eszmék térfoglalásától, mint az egyházéletében krónikussá vált betegség gyilkoló hatásától.

Annyi tény, miszerint őszintén hitték, hogy az első eset nagyobb baj a másodikkal s teljes meggyőződéssel igyekeztek — saját elvi álláspontjuk alapján, — az egyházat életerőhöz segíteni.

Mit használt ez az igyekezet? — mindenki tudja ki a felmerülő jelenségek komoly mérlegelése mellett hozza meg ítéletét. — Egy-egy sérelmet talán orvosoltunk, itt-ott nem lokális természetű bajt eltüntettünk; de uralkodó vezéreszménk nem támadt melylyel reformátori utunkra indultunk volna s egyetemes értékű kérdések felvetésével s megoldásával nem frissítettük fel egyházi életünk vérforgását.

Nem is történhetett ez meg, míg az ezernyi gondolkozó és természetes vezető fő, t. i. a lelkészi kar ki nem lép tartózkodó álláspontjából és az evangyéliumi szeretet alapján, nyíltan nem hirdeti az egyenlőséget, a viszonyosságot s az 1848 XX. t. c. végrehajtását nem követeli.

Megtörtént ez is végtére. — És a kik kételkednek a csodákban, ám nézzék meg az első lelkészegyesületi országos gyűlést hol egyetlen felhívásra s minden ellenkező törekvés dacára szinte 600 lelkész jön össze s követeli az 1848 XX. t. c. végrehajtását. — Mondom — nézzék meg ezt s azonnal hinni fognak a csodában is, mert hiszen azok az okos fejű, de anyagilag szegény lelkészek a Lélektől indítatva jönnek oda s igazán szinte merész bátorsággal és félelem nélkül hirdetik vala az igazságot.

Valóban ismételve kérdezhajtuk: Álom-é vagy valóság?

Bizony valóság ez, hiszen megalakult a reform. lelkészek országos egyesülete s egy ilyen erőnek, szellemi tőkének és ennyi, férfias karakterek összehozása, tömörítése nagy és messze kihatással lesz egyházi életünk további fejlődésére.

Igaz, hogy most vihar támad ellene, mert a terjedő világ fejéhez dobott nagy igazságok elementáris erővel hatnak és az eddig „csendes,” „nyugodt,” „türelmes” társadalom, mint az édes álomból felriasztott ember, — mindenfelé hadonász s nem tudja hirtelenében: honnan jó a veszedelem? ki az ellenség?

De elmulik ez a riadt állapot s a lehiggadt közgondolkodás megfogja érteni, hogy a keresztyén erkölcs és az evangyélium alapján kialakult társadalmakban, a huszadik század korszelleme égbe kiáltó igazságtalanságokat meg nem tűrhet, és hogy egy, a népszabadság jegyében született és érvényes törvény végrehajtása elől kitérni immár lehetetlen.

A kik a demokratikus haladásnak, a törvény előtt való egyenlőségnek igaz hivei, azok tudni fogják melyik táborban van a helyük s minthogy — református egy-

házunk szent örökségét őrizve — a magyar ref. tanító-ság is a demokratikus elvek szolgálatában állott mindenkor: bizonyára egy szívvel és lélekkel csatlakozik a mozgalomhoz s a bátor férfiak törekvését lelkes munkával támogatja.

Mert bár mint gondolkozzék is valaki a lelkész egyesület első felléptéről, hibáztassa bár taktikáját, — hiszen ez lehető is — a mennyiben egy alakuló gyűlés keretébe vont be — ugyszólván — incidentaliter — megrázkódtató nagy kérdéseket, mondom, lehet ez taktikai hiba, minthogy magam is az első riasztó hírek után aggodalmaskodva mérlegeltem a történeteket: de azt eltagadni nem lehet, hogy a felvetett kérdések nem új dolgok, ott lappanganak régen a nemzeti társadalom beteg testén s mint elévülhetlen, átalakító nagy igazságok, várják vala az erős kart, a bátor férfiut, ki őket. — kiragadván a szunnyadó sötétségből, — világosságra hozza s bedobja abba a hatalmas forgatagba, mely a mi világunknak nemzeti szociális értelemben való átalakítását vette munkába.

Ám hasztalan hüledeznek sokan a szociális mozgalmak, az alant dübörgő forrongások láttára és hallatára, mert az átalakulás útját bevágni nem áll hatalmában senkinek, s a református egyház csak elhivatásának magaslatán áll akkor, mikor a fejlődésnek eme processusát nemcsak figyeli, de ténykedésével is részese kíván lenni a mozgalomnak, hogy ne mindenféle idegen vezetők hatalma és durva rombolásban gyönyörködő szájas-kodók befolyása alá kerüljön az az istenadta magyar nép, mely már annyit szenvedett s ma is magára hagyatva küzködik, hanem találja meg véréből való vezetőit a reform. egyház sorsának intézőiben és mindezek közt első helyen, a papokban.

Ez a papság, ha egyszer hivatását az új időkben teljesen átérzi és annak élhet, csudákat fog művelni. Enyhül majd lassankint a szegénység és nyomor, fellángolnak az ősi áldozatkészség és hagyományos egyházi-asság éltető tüze, eltűnik a külső és belső sérelmek annyi elkésztő és lealázó serege s régi tisztos tekintélyben álland az egyház mindenki előtt, mert nem szorul a felsőbb hatalmak vállveregető s lealázó kegy-mosolyára, s nem tűri el a raffinált elmével kiesztelt bántalmakat és rugásokat senki ember fiától.

Oh, ez a szép álom vajjon válik-é majd valósággá!

Higyjük hogy igen. — A férfiakra, kik előállottak büszkeséggel gondolok. — Ezek azok, kik „nem erővel, nem is hatalommal, hanem az Ur Lelke által” törnek előre, kik nem az ősi autonómia ellen harcolnak, hanem éppen a kormányzók erkölcsi erejét és súlyát növelik, az alkotmány bástyáit erősítik, hogy azon belől béke és megelégedés lakozzék minden időben!

Oh hallom, vagy legalább hallani vélem a férfiak bátor és buzdító szózatát! Hallani vélem, a szent fogadást, melyet lelkőkben tesznek, hogy mindent az egyház és a haza szent ügyéért, mindent egymásért az Isten- és ember szeretet nagy nevében, és a mikor elmerengenek e megtörtént magasztos dolgok felett, visszatekintve a közönyösség álmában elmúlt időkre: önkénytelenül is ajkamon támad a kérdés:

Álom-é ez, vagy valóság!

Csakugyan nem vészett-é ki még az erő, az ész, a bátorság a mi földünkben?

Hát a bárgyúság köde foszladoz-é és valóban harsog az ébresztő szó:

„Elég soká voltunk fajankók.

Legyünk elvégre férfiak!”

Oh ha igen? — akkor ha némileg álom is még a jövő képe, valóság lesz az, mert a férfiak azon kívánsága: Vajha az Ur minden népe próféták volnának és adná az ő lelkét ő beléjük! beteljesül s akkor a kicsinyek is megerősödvé táborat alkotnak körülöttük s bizonyítani fogják, hogy: Nem emberektől, de Istentől vagyon ez!

Legyen tehát valóság és nem álom!

Sinka Lajos.

A konvent és a tiszántuli ref. egyházkerület.

(Folytatás.)

Az egyházkerületek 1782. február 2-án közös tanácskozást tartottak, melyen elhatározták, hogy egy fő egyházi tanácsot kell felállítani, mely az egész országban levő protestánsok közös ügyeit intézze, s hogy egy nemzeti zsinatot kell tartani az ágostai hitv. testvérekkel együtt Losoncon. A tiszántuli egyházkerület az ilyen intézménynek elvi ellensége lévén, kimondta, hogy mindezek nagy megfontolást igényelnek és a bécsi ágenst tudósította, hogy e tárgyban a mi részünkről semmi lépéstételére fel nem hatalmazza.¹

A tiszántuli egyházkerületnek a küzdelme a fő-egyháztanács-fele intézmény ellen hiábavaló volt. A világi elem diadalát sem tudták a lelkészek feltartóztatni. Szalai püspökségének megakadályozása és Hunyadi Ferenc püspökké választása eldöntötte a küzdelem sorsát. Mindezek még a budai zsinat összeülése előtt történtek, úgy hogy a nagyfokú izgalom, mely a püspök választással járt, arra sem engedett időt a tiszántuli egyházkerületnek, hogy a zsinat feladataival idejében foglalkozzon. Epen ezért a többi egyházkerület munkálatait tették tanulmány tárgyává. A budai zsinat a világi elem diadalát megerősítette. A zsinat, bár a presbiterializmusnak nem okvetlen kelléke a paritás, az egyházi kormányzat minden fokán érvényesíteni akarván ezt, megalkottak a kettős elnökséget (egyházi és világi). A zsinat az egyházkerületi gyűlések fölé szervezte a generális consistóriumot, vagy egyetemes conventet, melynek elnöke valamelyik egyetemes (generális) kurátor és a legidősebb püspök, tagjai a kerületi főgondnokok, superintendensek és mindenik egyházkerületnek egy világi és egy lelkészi küldöttje, kiket az egyházkerületi gyűlés választ.

A harc ezzel nem volt befejezve az egyházi és világi elem közt. A paság tovább küzdött s a budai zsinat végzéseinek életbeléptetését sikerült megakadályozni, de csak 1819-ig, a mikor legalább is a konvent tenyleg működött.

A tiszántuli egyházkerületi gyűlés egy 1817-iki határozatában a konvent eredetéről s fejlődéséről ezt írta: „Az 1790. évet megelőző időkben hitfelekezetünk egyházi és világi főemberei magán és önkéntes buzgóságból, továbbá egyházkerületünk küldöttjei is hol egy hol más helyen, mint a szükség kívánta, összegyűltek. Vallásügyi panaszainkat és kéréseinket a királyi székhez terjesztendő. Ez a szokás az 1790. XXVI. t.-cikk létrejötte után úgy folytatott, hogy az egyházkerületek követői először ugyan nem minden évben, utóbb

azonban szaporodván az elintézendő dolgok, évenként Pesten összejöttek tanácskozás végett utasításaik nyomán oly tárgyak felett, melyek nem egy egyházkerületnek, hanem mindeniknek érdekei voltak. Tanácskoztak különösen a vallásügyet érdeklő sérelmek tekintetében, tanácskoztak a nehezen eszközölhető levelezés helyett, továbbá hogy minden közös tárgyban egyetértőleg járjanak el, ezeket a mi jegyzőkönyveink neveztek konferentiáknak. A közös törvények szerint mindenik felekezetet egyenlően illető közös sérelmek szükségessé tettek és gyakorlatba hozták a két felekezetbeli nyolc egyházkerület követeinek összejövetelét is, hogy a gondolatok kicseréltetvén, egyik félnek lépései a másikéval össze ne ütközzenek. Így tartottak ugyancsak Pesten évenként vegyes tanácskozásokat is, a mi jegyzőkönyveink szerint „mixta conferentia“ néven.¹

Az érintkezésnek a budai zsinat végzéseiben megállapított formája lassan fejlődött ki. Még a budai zsinatot megelőző évben 1790-ben az érintkezés régi formája volt érvényben. A tiszántuli egyházkerület elhatározta, hogy egy ifjut sem szabad külföldre bocsátani, ha a lelkésztől és esperestől bizonyítványt nem kap és vizsgálatnak nem veti magát alá. A ki pedig az egyházkerület engedelmé nélkül megy külföldi egyetemre, egyik egyházkerületbe se fogadtassék be papságra. Ezen végzés végrehajtásának biztosítására a többi egyházkerületeket is meg kell keresni.² Ez tehát még a régi levelezési eljárásra példa. Arra, hogy egyik egyházkerület a másiknak az eljárását bírálta és szükség esetén észrevételeit tudomására is hozta, érdekes példa van ugyancsak 1790-ből. A tiszántuli egyházkerület értesülvén arról, hogy némely dunántuli lelkészek a megyei törvényszékeken asszesorságot elfogadták, szükségesnek tartotta a bele szólást. „Meg kell irni a dunántuli püspöknek testvéri szeretettel, hogy ezt a visszaélést, mely a keresztényiség szellemével és a szentírással és kánonainkkal ellenkezik és minden tekintetben rossz következményűek lehetnek, akadályozza meg.“³

A testvéries érintkezés jele volt, hogy az egyházkerületek egymás püspökeinek és főgondnokainak a választása iránt érdeklődtek. Patay József tiszáninneni egyházkerületi főkurátor írta 1792-ben a tiszántuli egyházkerületnek, hogy Szalai Sámuel tiszáninneni püspök meghalván, helyébe Szikszón szept. 6-án tartandó gyűlésen püspököt fognak választani s erre meghívja a tiszántuli egyházkerületet. A tiszántuli egyházkerület a főkurátort és lelkészt küldte a választásra.⁴

A pesti tanácskozást 1793-ban gróf Teleki József hívta össze, mint a püspöknek írta „a két felekezethez tartozó pesti uraktól megkérve, hogy a Pesten tartandó közös tanácskozásra augusztus 27-re hívja össze a gyűlést. Az egyházkerület kifogásolta ugyan, hogy a conferentia célját gróf Teleki nem közölte, mindazáltal két deputatust küldtek és napi díjat rendeltet nekik az egyházkerület pénztárából.“⁵

A tiszáninneni egyházkerület 1797-ben érdekeinek védelmére egyszerűen átírt a tiszántulihoz. Némely tiszántuli egyház azt az alamizsnát, melyet ünnepeken a pataki diákoknak szoktak adni, az iskola mester fizetésének pótlására adja. Kérte tehát a tiszántuli egyházkerületet, hogy a tiszántuli egyházakba jövő pataki diákoknak a nekik adandó szokott alamizsnát adassa ki.

¹ Tiszántuli egyh. ker. j. k. 1841. évi 167. p.

² U. o. 1790. évi 11 p.

³ U. o. 15 p.

⁴ U. o. 1792. évi 6. p.

⁵ U. o. 1793. évi 90. p.

A tiszántuli egyházkerület erre azt felelte, hogy ha az egyházak más célra akarják fordítani azt az összeget, melyet eddig a pataki diákoknak adtak, az egyházkerület azt meg nem gátolhatja. Másik kérése a tiszáninneri egyházkerületnek azon dunántuli legációkra vonatkozott, melyekbe eddig a pataki iskola küldött legátusokat. Ugyanis a tiszáninneri egyházkerület elhatározta kiváló tagjainak beleegyezése nélkül, hogy sok olyan egyházba melyekbe eddig pataki tanulók szoktak kimenni, ezután a pápai iskolából (miután azt egyházkerületi anyaiskolának nevezik) menjenek és azok vegyék el az ünnepi alamizsnát. Inteni kell tehát a dunántuli egyházkerületet, hogy a régi usust hagyja meg, mert annak megváltoztatásához a négy egyházkerület köztanácskozása és beleegyezése szükséges. Ezen kérésre a tiszántuli egyházkerület szintén intette a dunántuli egyházkerületet, hogy magától ne csináljon ilyeneket, mert sok kellemetlenség támadhat belőle.¹ Egy példa ez arra, hogy a közösen érdeklő ügyek intézése nem lévén szabályozva, sokszor kellemetlen perlekedések támadtak az egyházkerületek közt.

Az 1798. március 21-én tartott pesti konferencián igen szenvedélyes összetűzések voltak. A tiszántuli egyházkerület deputátusait nagyon megtámadták, mivel arra való hivatkozással, hogy nincsen utasításuk, a szavazásban nem vettek részt. A tiszántuli egyházkerületről tudták, hogy a budai zsinat végzéseinek megerősítését nem sürgeti. A konferencián pedig arról volt szó, hogy ezen ügyben a királyhoz deputátusokat kellene küldeni, továbbá arról is tanácskoztak, hogy az anyaiskolán kívül (melyek alatt a debrecenit és patakit értették) a többit nem kellene-e „bizonyos határok közé szorítani a beneficiumok elvételeiben.“ A többi egyházkerületek a tiszántuli deputátusokat a szavazástól való tartózkodás miatt „scissióval“ és „anarchiával“ vádolták. A tiszántuli egyházkerület deputátusainak jelentésére azt felelte, hogy sajnálja, hogy követelt utasítással el nem láthatta, mert a conferentia napját későn tudták meg és annak tárgyait nem közölték vele. Mivel a követek utasítás nélkül voltak, nemcsak hogy anarchiával nem vádolhatók, hogy eljárásuk törvényes és dicséretet érdemlő cselekedet sőt a többi superintendentiák jogainak is oltalmazása volt. Annyival inkább sajnálja ezt a tiszántuli egyházkerületet, mert már az ő tudomása nélkül kezdik intézni az egyetemes egyház ügyeit. A budai zsinat végzéseinek megerősítésének ügyében deputátusok küldését mindig halasztani akarta a tiszántuli egyházkerület s azt mondta, hogy az ágens által kell kérvényt beadni s úgy sürgetni, mert a deputáció sok költséget igényel s ebben neki igaza volt.²

A tiszáninneri egyházkerület ugyanakkor levélben kérdezte a tiszántulitól, hogy nem volna-e jó, ha a négy ref. egyházkerület egy személyt megbizna azzal, hogy a négy egyházkerületet összehívna konferenciára akkor, mikor arra szükség volna, a konferencián minden egyházkerület tehessen javaslatokat. A tiszántuli egyházkerület azt felelte, hogy olyan generális kurátor választását, a milyen az evangélikusoknál van, nem helyesli, mert a tapasztalás szerint ilyen személy nélkül el lehetünk. A négy egyházkerületet az eddigi mód

szerint is össze lehet hívni annyival inkább, mert ennek ritkán kell történni mivel sok költségbe kerül.¹

A pesti conferentiára küldendő követeknek 1798. április 23-án tanulságos utasításokat adott a tiszántuli egyházkerület. Arra a kérdésre, hogy a budai zsinat végzéseinek megerősítését nem jó volna-e deputáció útján kérni, azt az utasítást adták, hogy elég lesz kérvényt beadni. Nem kellene-e a zsinat végzéseinek megerősítése előtt sérelmeket beadni? Felelet: A zsinat végzéseinek megerősítését kell sürgetni, mert ez által erősebb alapot vetnek a sérelmek elhárítására is. Nem volna-e célszerű a budai zsinat végzéseit királyi megerősítés nélkül is lassanként életbe léptetni? Felelet: Nem szabad, mert a megerősítésig a régi kánonokat kell megtartani. Kell-e generális kurátort választani, mint az evangélikusok teszik? Nem helyesli az egyházkerület. A közös kiadásokból a dunáninneri és tiszáninneri egyházkerület egy-egy negyedrészt vállalt el, a többit a tiszántuli viseli, vajjon nem lehetne-e a dunántuli egyházkerületre hárítani ebből valamit? Erről majd megegyeznek. Nem kellene a suplicians diákokat rendbe szedni s apróbb iskolákat bizonyos meghatározott spártákra szorítani? Felelet: Ezt csak a zsinat intézheti el, most maradjon a régiben. A pataki és pápai iskolák közti versengésre vonatkozólag kijelenti a tiszántuli egyházkerület, hogy abban bíró nem lehet, az ügy csak két egyházkerület meg egyezésével intézhető el. A katolikus ifjaknak iskoláinkból való kitiltását meg kell beszélni és a sérelmekhez csatolni.²

A pesti conferenciával kapcsolatban a tiszáninneri egyházkerület egy újabb levelét tárgyalták, melyben írta, hogy nem hajlandó lemondani arról, hogy némely dunántuli egyházba pataki legátusok menjenek. A tiszántuli egyházkerület most nem foglalt állást ez ügyben, csak azt határozta, hogy a pesti tanácskozásra halasztja.³

(Folyt. köv)

Dr. Barcsa János.

IRODALOM.

Lelkipásztorkodás.

(Folytatás és vége.)

Szerző — nagyon helyesen — nem hagyja érintetlenül a lelkész *családi életet* sem, midőn a házasság és nőtlenység nehéz és érdekes kérdéseit fejtegeti s vég-eredményében arra az eredményre jut, hogy a lelkészre nézve mintegy erkölcsi kötelesség a nősülés.

De hát épen ez a kérdéses az, amire nézve semmiféle tudós elme nem adhatja meg a helyes feleletet. Annyi bizonyos, hogy a családiélet megalapításánál is a lelkésznek van legnehezebb helyzete. Hiszen ha meggyőződésben, vallásos érzelemben nézeteivel épen homlokegyenest ellenkező feleségre talál; ha az *nem tudja* vagy *nem is akarja* méltányolni férjének nehéz küzdelmeit, ha nincs kellő érzéke ama nemes és szent fel-

¹ U. o. 1797. évi 16. p.

² U. o. 1798. évi 32. p.

¹ U. o. 1798. évi 33. p.

² U. o. 36. p.

³ U. o. 38. p.

datok iránt, melyek élettársára várnak . . . akkor ez a szomorú állapot csak sebzeni fogja egy érzékeny kedélyű lelkésznek szívét, a munka közben elkedvetleníti őt és nehézzé teszi épen arra nézve az életet, kinek jó példa gyanánt kellene tündökölni, mint *családfenntartónak*, a gyülekezet előtt, *mindenben*.

Epen ilyen nehéz dolog arra nézve is konkrét szabályokat alkotni, hogy milyen legyen a lelkészi család *kormányzása* és *háztartása*? Az élet, a viszonyok, a körülmények adják meg erre a helyes feleletet. Annyi kétségtelenül áll, hogy ha két, gondolatban és érzelmben egymástól teljesen divergáló lélek kerül össze, ott okos kormányzatról, magában a szűkebbkörű családi életben is, alig lehet szó.

A lelkész háztartásának berendezését is ismét az élet szabja meg. A magyar kálvinista lelkészt nem kell az *egyszerűbb* életmódra még csak figyelmeztetni sem! Fényűző lelkész meg talán nem is akad a mi sorainkban! Maga az a sanyaru helyzet, melyben a legtöbb lelkész család élni kénytelen, még csak gondolatban is kizárja a fényűzést.

Rendkívül érdekes és vonzó modorban van lefestve a lelkész *társadalmi* élete.

Tény hogy legnehezebb helyzete a lelkésznek van. Sokat vár (de nagyon keveset ad!) követel tőle a világ. Hegyen épített város ő. A keresztyéni főségeesebb elveknek nemesak képviselője, de megtestesítője is. A társadalom *mint embernek* szeretné tekinteni, feledve, hogy a lelkész is csak ember, a kit lenyűgöznek, a föld porához kötnek az életnek nehéz gondoljai. De hát hivatása épen azt hozná magával, hogy ő felülemelkednie e nehezségeken. Társadalmi erüklözésében legyen azért nyajás, szelid, őszinte, önzetlen és, mindeneket szerető-szívű. Am legyen komoly, melyre szerző oly nagysulyt helyez, de ne adja a nagykepi komolyt és ne legyen rideg, akárcsak egy magyar királyi sötiszt. Az ő komolysága mindég evangéliomi szeretettel és gyöngédséggel legyen párosulva.

Kellő figyelmet érdemel az a fejezet is, melyben szerző a lelkészek *tisztársi viszonyáról* szól. Sajnos hogy épen azok közt nincs meg az a meleg, bensőség-teljes viszony, akik már állásuknál fogva is arra volna hivatva, hogy szeressék egymást, mint testvérek. Ne vegye tölem senki üres szólamnak, ha állítom, hogy életemnek *mindég az a legboldogabb napja*, melyet én saját tisztársammal eltölthetek. Nemcsak nehéz állásuk és fontosabb hivatásuk, de nemesebb érzelmi világuk is mintegy megköveteli azt, hogy a lelkészek minél gyakrabban *személyesen* évülközzenek egymással. Ezért tartok én minden lelkészösszejevetelt (értekezletek, gyülések p. o. a Prot. Irod. társaságé is) igen üdvösnek melyek nem csak arra is szolgálnak, hogy azokon a barati és tisztársi szép viszonyt ápoljuk. Annál visszataszítóbb képet mutat az, midőn ugyanazon egy gyülekezetben élő lelképásztorok közt sincs meg az az igazi munkatársi viszony, melyre nehéz állásuk mintegy elkötelezi őket. Mi módon tudják az ilyenek hieinknek hirdetni az atyafiui, felebarati szeretetet, holott épen ők nem tartják azt meg? Mennyi botránynak és sok keserűségnek lett már az ilyen áldatlan viszony melegágya, amit szelidség türelem és okos önmérséklés által mar csak a gyülekezet magasabb érdeke szempontjából is, áldásthozolag meglehetett volna változtatni!

Ezzel végre jutottunk a könyv *első* szakasza ismertetésének. Most már áttérünk a *második* szakaszra vagyis a lelképásztori gondozás tárgyaira, melyek közt első sorbon áll a gyülekezet egyháziasságának előmoz-

ditása, mely munka már nagyobb részben a belmisszió körébe vág.

Mindenesetre a lelkésznek egyik legnemesebb és legfontosabb feladatai közé tartozik az, hogy gyülekezte körében az egyháziasságot előmozdítsa, vagy ahol ez hiányzik, azt felköltse, megragadva minden eszközt, hogy munkájának áldásos sikere legyen.

De hát a legtöbb esetben, alig-alig áll más tér a lelkész rendelkezésére mint a nyilvános istenitisztelet, a szószék, melyről hirdetni kell az igét, mind alkalmas mind alkalmatlan időben. Nincs is olyan lelkész, aki ezt teljes buzgósággal meg ne tenné! De bizony, főként nyári munka időben, igen gyéren látogatottak ami falusi templomaiak főként olyan helyeken, hol a terjedelmes földbirtoku tulajdonosok *nem keresztyének*. Miután pedig a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó törvény tilalma nem terjed ki a mezei munkára, sok helyen alig-alig lehet *ma már* megkülönböztetni a vasárnapot a hetnek többi napjaitól. Sőt némely földbirtokosok épen ezen a napon végeztetik a legszorgosabb mezei munkákat és így in floribus diszlik a vasárnapi nyugalom megrontása. Semmi üdvös szolgálatot nem tett tehát nekünk e téren a magyar törvényhozás, melyet pedig szerző dicsérőleg emel ki, a vasárnapi munkaszüneti törvénnyel. Soha ilyen botránynos állapotok még nem uralkodtak e téren hazánkban, mint épen a jelenben. És ez az, ami leginkább megbénítja a szegény ref. lelkészek munkáját! Mig ő a szószéken hirdeti az isteni igéket, addig a korcsmákban szól a vidám zene, foly a duhajkodás és hallzik az istenkáromló beszéd . . . az állami bölcs törvényhozás protekciója mellett, mely, alacsony finánciális érdekekből, az ivóhelyeket nyitva tartatja egész vasárnap. Hogy aztán e hitvány anyagi érdekek mellett az államnak minő *erkölcsi* károket hoz ez az intézkedés erről szomorú adatokkal szolgálhat a statisztika. Ezt a szomorú mozzanatot szerettük volna mi, ha tudós szerző érintette volna műveiben.

Megszívlelni való dolgok azok is amiket szerző az általános művelődés terjesztésére s gyülekezeti szegények gondozására nézve elmond. Alig is lehet szebb és háládatosabb tere a lelképásztori munkának, mint épen a *szegények gondozása*. Legtöbb törvényhozó testületünk is átlátta ennek nagy horderejét, midőn az egyházakat a szegényalap megteremtésére kötelezte. De hát mi még itt jóformán csak a kezdet kezdetén vagyunk! Megkell azért ragadnunk minden alkalmat és megkell mutatnunk, hogy gondoskodásunk és szeretetünk tárgyat képezik az elhagyott szegények, s védtelen özvegyek és árvák is és keressük az alkalmat a velők való érintkezésre, hogy szívökben bizalmat és szeretetet fakasszon a nemes munka, melyet érdekekben önzetlenül megteszünk.

Bővebben tárgyalja szerző a *sociális* kérdéseket is és amaz álláspontot, melyet a lelkésznek e társadalmi rendszerekkel szemben elfoglalni kell. Nagyon helyesen jegyzi meg szerző, hogy ez irányzatok közt van olyan is, melylyel a lelkésznek rokonszenvezni kell. Hogy kikkel a sociális ügyek vezetését venni a tudatlan rosszakaratu vezetők kezéből, megkell ez irányzatokat, törekvéseket tisztítani minden rájuk ragadt szennytől s ebben az értelemben foglalkozni kell *minden* lelképásztornak a socialis kérdéssel. De vajjon foglalkozunk-e úgy a mint kellene? Nem fajult-e el, épen a helytelen vezetés, saját önző anyagi érdekeket kereső vezetők által oda a dolog, hogy talán már megse hallgatnak bennünket? Tény, hogy a római egyház még nem adta fel itt a reményt. Ezek vezérei ugyancsak agilis munkát

folytatnak hogy a socialista nagy tömegek vezetését kezökbe vegyék és saját javokra felhasználják . . . legtöbbször politikai téren is. Valamit talán mi is tanulhatnánk tőlök a tevékenység terén. Különbén is a társadalmi küzdelmek dulakodásaiban és az osztályérdek körül való védelmi és támadó műveletekben viseltessék bár sok világi ember ádáz gyűlölettel a socializmussal szemben, de egy lelkésznek soha nem szabad a gyűlölködők eme sorába beállani. Neki hirdetni joga és kötelessége azt, hogy ebben a rövid földi életben, melyet Isten akarataból itt eltölteni kell mindenkinek *egyenlő joga van* ha hiven munkálkodik, úgy a szellemi mint anyagi javakhoz. Lehet hogy utópia, csak fantasztikus ábrádránd az emberiség *jobbllétéért küzdő* emberbarátnak eme nézete, de egy prot. lelkésznek érezni kell azt, hogy csak akkor szolgálja igazán az emberiség boldogulásának ügyét, csak akkor tölti be nemes és magasztos hivatását, ha segítőkész épen az elnyomottak felé terjeszti ki s szive egész melegével a védtelenek felé fordult.

Ez a mi nézetünk a lelkész hivatásáról a socializmussal szemben.

Nagyon hosszúra nyulnék ismertetésünk, ha azokat a szakaszok, melyek e jeles műben benfoglaltatnak mint bírálat tárgyává tennénk. Utalunk a terjedelmes munkára e tekintetben.

A mit szerző a gyülekezeti családok lelkipásztori gondozásáról elmond, mind tapasztalati igazságok, melyek között legérdekesebb s a lelkipásztor hivatáskörébe legjobban beilleszthető: *a gyülekezeti tagok látogatása.*

A kura pasztorálisnak egyik legfontosabb ágazata ez, melyet ha a lelkipásztor kellő tapintattal gyakorol lehetetlen hogy ne élvezze ennek áldásos gyümölcseit. S igaza van *Bengelnek*, midőn mondja, hogy: a lelkipásztor gyakran gazdagabb és érettebb gyümölcsöt szed *látogatása* mint nyilvános *tanítása* után. Legyen mindég kész egyformán elmenni, *a hova csak hívják*, és azok akik lelki szükségéiktől kényszerítve felkeresik őt, hadd érezzék szives fogadása által felbátorítva arra hogy teljes bizalommal tárhatják fel előtte lelkeiket.

A mit szerző egyesek *belső* állapotára vonatkozó lelkipásztori gondozásról mond, hogy miként viselje magát a lelkipásztor hívők, tudatlanok, tévelygők, kétkedők, közönyösök, egyháziatlanok, szakadárók és válásgunyorókkal szemben mind ezek a fontos kérdések kellőleg megvilágítva tűnnek fel e műben előttünk.

A mi pedig egyes gyülekezeti tagoknak *külső* állapotára vonatkozó lelkipásztori gondozást illeti, itt kétségtelenül a *betegek és haldoklók látogatása* legfontosabb előttünk.

Még csak bővebb indokolásra sem szorul az, hogy a betegek látogatásánál tárul igazán fel egy valódi lelkipásztor előtt a megfigyeléseknek és tapasztalatoknak teres és gazdag mezeje. Ezt a dusan megjutalmazó áldásos lelkipásztori munkát azonban ne a törvény rideg szavaira figyelve gyakorolja a lelkész, hanem igazi lelkiszükségből és magasabb egyházi érdekekből. Ne várjon itt a lelkész meghívást, elégedjek meg azzal hogy az Ur e nemes szolgálatra *is* elhívta őt. Sőt azt is mondhatjuk, hogy igen kevés érkeke lehet annak a lelkésznek hivatásáról, aki csak akkor megy el a beteghez, *ha oda hívják*. Hogy miként viselkedjek aztán a beteggel, vagy haldoklóval szemben, erre nézve szabályokat felállítani nem lehet. A földolog az, hogy ne feledje azt el, hogy sokszor nemcsak testi, de lelki szenvedővel áll szemben, akinek égető szüksége van a

lelki vigaszra, vagy bármilyen *oly irányu beszélgetésre*, mely által a vergődő lélek megnyugvást lelhet.

Az elnyomottak, sorstól üldözöttek, foglyok és halálraitétekkel szemben folytatandó lelkipásztori munkához ad szerző — műve végén — bölcs és a célnak teljesen megfelelő utbaigazítást.

Talán tulságosan is igénybe vettük, e mű ismertetésénél, a nyájas olvasó türelmét? Mentse ki azonban eljárásunkat az, hogy egy ilyen irányu, kétségtelenül érdekes, munka felett, néhány röpke szóban, röviden, nem lehet alaposabb bírálatot mondani. Sok olyan érdekes kérdést vet fel és világít meg e műben a pályadíjjal megkoszorozott szerző, mely megérdemli lelkiismeretes, komoly figyelmünket, azzal a függeléssel együtt mely párbeszédi alakban van a munka végéhez beillesztve.

Ezzel már ismertetésünk végéhez is eljutottunk. Fogadja ez érdekes munkáért szerző elismerésünket.

A debreceni ref. theol. akadémiai tanárkar régi jó hírnevéhez most is hü maradt. *Eröss Lajos* igazán értékes apologetikai munkája után, nem sokára jelent meg a könyvpiacon Csikynek pályadíjjal koszorozott két terjedelmes műve.

E jól eső érzéssel fejezzük be mostani ismertetésünket.

dr. Márk Ferencz.

KÖZÉLETÜNK.

A máramaros-ugocsi egyházmegye őszi közgyűlése.

A máramaros-ugocsi ref. egyházmegye közgyűlését Nagyszöllősen tartotta f. okt. hó 11-én a vármegyeháza dísztermében, Szikszay Zoltán esperes és György Endre gondnok elnöklete alatt. A reggeli templomi isteni tiszteleten *Horváth Pál* turterebesi ifju lelkész mondott meleg hangu imát, mely után a gyűlés tagjai a vármegyeházára vonultak.

A közgyűlés előtt Szikszay esperes meleg fohászban kérte a tanácskozásokra Isten áldó kegyelmét, György Endre gondnok meg egy nagyszabásu beszédet mondott, melyet e sorok írója stenographice lejegyzett s így e lap olvasóinak módjukban volt azt egész terjedelmében megismerni.

A beszédet nagy tetszés kísérte, annak minden fejezetét helyesléssel honorálta a gyűlés s a nyugdíjintézetre vonatkozó indítványt pedig határozat formában elfogadta.

Az egyházipolitikára vonatkozó megjegyzések különösen visszhangra találtak.

A tanácsbíró választás eredményének kihirdetése után nagy szympathiával üdvözölték az ősz tanferfiut, *Marikovszky Menyhértet*, a ki egy félszázaddal ezelőtt — maga is papfia lévén, — a theológiára készült s ki mint vallástanárnak került a máramarosszigeti lyceumba s a ki habár állami tanintézet tanára és igazgatója volt évtizedek során át, egyháziasságát mindenkor megtartotta s gyakorolta, a papi jelleg nála csakugyan character indelibilis vala.

Világi pályán is pap maradt. Hirdette a művelődést és jó erkölcsöket, a magasztos eszmények kultuszára nevelte három nemzedék uri nőit, mint a ma-

gyar irodalom és történelem tanára; részt vett, mint igazgatótanácsos a ref. lyceum kormányzásában, mint presbyter az egyházközség vezetésében s hűséges látogatója vala mindenkor az Ur házában.

Ilyen puritán jellemű, ilyen tartalmas, ilyen érdekekben megőszült férfiak ékesítik igazán a mi egyházi autonómiánkat! Különösen, ha, amint az jelen esetben elmondható, a kor nem hozott sem testi, sem lelki degenerációt.

Marikovszky Menyhért teljes energiával veszi át a tanácsbírói tisztséget s hogy mennyire érzi annak mély-séges fontosságát, azt elmondta, esküetele után egy fiatalos buzgósággal előadott lendületes székfoglaló beszédében. Csak természetes, hogy zajos, lelkes éljenzések között kívánt hosszú, sikeres munkásságot neki a gyűlés nevében Szikszay esperes.

Egyébb személyi momentumai is voltak a gyűlésnek, amiről itt kell megemlékezniem.

Egyházmegyénk máramarosi felének ügyésze, Sárközi Pál huszti ügyvéd elhunyt szeptember végén. Kegyeletes szavakban parentálván el a derék s egyházaságában kiváló férfit, helyére dr. Lator Sándor m.-szigeti ügyvéd választottuk meg, aki szintén nyeresége lesz egyházmegyénknek. Hosszu időn át, mint megyei tisztviselő, volt alispán, több cycluson át volt országgyűlési képviselő, ujabban mint ügyvéd, folytonosan részt vett, mint presbyter a szigeti egyházközség s mint igazgatótanácsos a lyceum kormányzásában.

Ep így méltó volt az egyházmegye kiténtetésére az egyházmegye által most választott lyceumi új igazgató tanácsos is, Dobay Sándor, a főgymnáziumnak most nyugalomba lépő tanára, hosszu időn át volt igazgatója. Az igazgatótanács öt ajánlotta első helyen s az egyházmegyei közgyűlésen egy szavazat híján tehát jóformán egyhangulag nyilvánult meg vele szemben az elismerés és rokonszenv.

Gróf Teleki Gyula, Sárközy Pál, Várady Gábor utódaira tehát szintén büszke lehet az egyházmegye.

Az esperesi jelentésből, amely különben előre kinyomatva szétküldve, már ismeretes volt a gyűlés tagjai előtt, kitűnt, hogy hiányok még mindig vannak, kivált az egyházi épületek, a vagyonkezelés és az iskoláügy körül; de e hiányok mindenike a nép ismeretes szegénységéből származik, nem a buzgóság hiányából. Hogy mennyire él az aldozatkész szellem népünkben, annak legelőkelőbb bizonyítéka az a pár ezer korona, amit minden évben Amerikából hoz a posta olyan szegény egyházközségeink pénztárába, ahonnet az Óceánon tuli continensre hajtotta a nyomoruság az embereket, akik pedig, mint adományokkal jelzik, hűséges szeretettel viselkednek apáik temploma iránt.

Jelentékeny alapítványokkal is növelték az egyes egyházak vagyonát a Szentpályak, Ugoesa vármegye református egyházi életében ez oly előkelő szerepet vivő család. Szentpály Jenő volt képviselő emlékére tette u. i. a közel ezer koronára menő alapítványokat, a család megegyezésével az elhunytak testvére István, nyug. alispán, egyházmegyénk legidősebb tanácsbírája. Természetesen a közgyűlés gyűlés örömmel vette tudomásul ugy ez alapítást, mint az amerikai testvérek adományát, valamint a kebelbeli adakozásoknak egész tekintélyes sorát.

A vizitacionális jelentéssel kapcsolatban négy egyházközségbe egy-egy lelkész vizsgáló biztost küldött ki a közgyűlés oly meghagyással, hogy akár egy két hétig is időzzenek ott, a mig csak a helyi lelkész és gondnok segélyeivel az illető egyházközség összes anyagi

ügyeit rendbehozniok sikerül-s amig a vagyon leltárt, alapítványi, magtári és közpénztári támadásokat, a mult évekre is visszamenőleg teljesen rendbe hozzák. Valóban ez intézkedésnek nagyon is itt volt már az ideje. A büntetési bírság pénz helyett is szivesebben fizeti az előjáróság eme számadó lelkész ellátását s napdi-jait, mert működésének eredménye kézzel fogható leend.

Az időközi jelentése kapcsán tudatta a közgyűléssel az esperes, hogy tiszaujlaki lelkészé, a Nagyszőlőstre átment Sarkady Mihály helyére Sinka Gyula, fencsikai pappá Lajos Sándor kántorjánosi lelkészt választottak.

(Folyt. köv.)

Gergely György.

Az alsószabolcs hajduvidéki ref. egyházmegye közgyűlése.

1907. október 16-án tartotta őszi közgyűlését Dr. Baltazár Dezső és Kovács Gyula tanácsbíró elnöklete alatt.

A gyűlés legkiemelkedőbb mozzanata Dr. Baltazár Dezső esperesi megnyitója s az elnöki megnyitóval szoros kapcsolatban Kiss Ferencnek az 1907. XXVII. t.-c. 35. §-a az u. n. szerzetesi törvény reviziójára vonatkozó javaslata.

Esperesünk kijelenti 1. hogy az egyházi törvényeknél a legnagyobb kifogás a VII. t.-c. ellen van, a mennyiben a törvénynek készítői nem vetettek számot a lelkészek anyagi helyzetével, szükség van tehát a törvényhozási uton vagy pedig conventi intézkedés által eszközözendő orvoslásra. 2. Aggodalma van a III. t.-c. végrehajtására nézve is. Nevezetesen az egyházkerületi utasítás az adócsökkentés iránti segélyek megnyerésénél a 10 százalékat a jövedelmi pótdó után nem kívánja kivetni, egy újabb conventi utasítás pedig arra is elkötelezi az egyházakat. Miután az ellentétes intézkedések a hivatalos egyházhatóságok tekintélyét s a lelkészek szavahihetőségét — kik az egyházkerületi utasítás szerint már az előmunkálatokat megtették — sértik, kimondja az egyházmegyei közgyűlés, miszerint a végrehajtó bizottságot felhívja a jövedelmi pótdó utáni százalék megszüntetésére s egyben felhívja az egyházkerületet is, hogy védelmezze meg a maga álláspontját a conventi utasítással szemben. 3. Esperesünk rámutat arra, hogy az 1907. évi XXVII. t.-c.-en egy clericalis reactió által megrontott elv vonul keresztül; nincs meg benne a jogegyenlőség s a törvényből el kell takarítani a 20-ik század szellemével meg nem egyeztethető szegény foltokat s fel kell vonni a revizió mellett a küzdelmet. E pontnál fogadja el egyházmegyei közgyűlésünk egyhangu lelkesedéssel a Kiss Ferenc határozati javaslatát, a melyben indokoltan kimondja, hogy a 35. §. valóságos arcul csapása a törvény előtti egyenlőségnek, viszonyosságnak, a mennyiben a szerzetes iskoláknak olyan előnyöket nyújt a felekezeti iskolákkal szemben, a melyek bennünket méltán elkeseríthetnek, hiszen nyilván látható a törvényből, hogy ez tág kaput nyit a külszorból elűzött szerzeteseinek a beözönlésre s kényelmes utat módot nyújt arra, hogy hazánk magyar pénzen különféle szerzetes iskolákkal népesítsék be. A határozati javaslat ugy hiszem egész terjedelmében olvasható lesz e becses lap ha-

sábjaik s így alkalma lesz azt mindenkinek átolvasni s a ki azt átolvassa s az abban foglalt nyomós indokokat fontolóra veszi, önkéntelenül is belátja, hogy egy hatalmas ellenség nyújtogatja karjait, a magyar kultúra érdekében oly sok anyagi áldozatot s vért hozott ref. egyházunk megtörésére. Maga Benedek János tanácsbíránk mond köszönetet Kiss Ferencnek a becsempészett törvény ismertetéséért és kijelenti, hangoztatja, hogy a sérelem ellen küzdeni kell a siker kivívásáig. 4. Esperesünk lelkesen emlékezik meg az országos ref. lelkészegyesület megalakulásáról, kimutatja a szervezkedés feltétlen szükségességét, megcáfolja a lelkészegyesület ellen felvetett kifogásokat, kimondja, hogy a lelkészegyesületnek nem célja a világi elemről való elzárkózás, sem pedig a hivatalos egyházzal ellenkező szerv nem kíván lenni. A támadásokat nem tartja helyen valónak, hiszen a lelkész egyesület az 1848. évi XX. t.-c. bizonyos mérvű végrehajtását kívánja és így hazafias kötelességet teljesít. Egyházmegyei közgyűlésünk egyhangú lelkesedéssel kimondja, hogy: *esperes ur egyéniségében és eljárásában megbizik, a lelkészegyesületi mozgalmakat helyesli, s esperes ur véleményével magát teljesen azonosítja.* Valahára egy őszinte megnyilatkozás s bátor kijelentés a hivatalos hatóság részéről!

Most következett a tárgysorozatban megállapított pontozatok letargyalása. Soltész László elhunyt szoboszlói lelkész áldados emléke jegyzőkönyvbe vétetett. A tanácsbírák száma 10-ről 14-re emeltetett. Hallottuk a tanügyi bizottság jelentését, a mely szerint ha több tekintetben örvendetes jelenséget láthatunk is de a tanügyi anyagi és szellemi éleében általában bizonyos stagnálás észlelhető. Határozati erőre emelkednek az egyetemes bizottság javaslatai, kimondatott, hogy az egyházak szavazati joguk nem gyakorlásért fegyelmeleg is büntethetők, továbbá, hogy az egyházmegyei gyűlésekről indokolatlanul elmaradt lelkészek, képviselők és tanácsbírák első sorban figyelmeztetnek, másodsor hivatalos kötelességük megszegése címén büntetnek. Megállapított az egyházmegyei tanácskozás ügyrendje, szerveztetett a számvevőszék. Egyházkerületi képviselőknek megválasztottak, rendes tagokul: Szabó Lajos, Kiss Ferenc, Wessprémy Zoltán, Kovács Gyula, póttagokul: Veres Géza, Dr. Nagy Gábor. A számvevőszék tagjai lettek: elnök Kiss Ferenc, jegyző Mesáros Lajos, számvevő Jakucs Sándor, egyszersmind az egyházmegyei tanár és tanítóképviselek választására az intézkedések megtörténtek.

Több díjlevel és segélykérvény elintézése, valamint a tiszaloki lelkészválasztás megerősítése után a gyűlés berekesztetett. M . . . S.

Lelkész beigtatás Tiszalőkön.

Öröm ünnepet ült f. hó 6-án a tiszaloki ref. gyülekezet, ekkor igatván be új lelkészét, Bartha Lászlót hivatalába, kit egyhangú meghívással választott meg papjának.

A tántorithatatlan hűség, a meg nem szünő hála, melylyel apostoli buzgósága, nagytevékenységű nyugalmasított lelkészetől Borus Lajos urtól bucsuzott; a ragaszkodó szeretet, melylyel új lelképásztorát fogadta ez a fényes, egyháziasságával, vallásos buzgóságával messze vidékekre tündöklő gyülekezet; a jelenvöltakra szívet lelkét emelő hatást gyakorolt, úgy hogy mindenki egy értelemmel mondhatta: boldog nép, boldog egyház az, hol a hála, a tisztelet, a hűség, a szeretet és vallásos

kegyesség ilyen mértékben tölti el a lelkeket; fényt, életet, boldogságot árasztva mindenfelé.

A hol a magyar nép életnek olyan tipikus alakjaival találkozunk, olyan gyöngyeivel, mint a gondnok Halmi Sándor, a ki példaként világol a vallásosság, az egyháziasság kimutatásában, ki 25 év óta viseli gyönyörűséggel a gondnoki hivatal terhes igáját; aztán Nagy József az értelmes ünnepi szónok, Bodzás Mihály a népköltő, a kiben olyan szépen és gazdagon nyilatkozik meg az istenadta magyar rythmus érzék; Béni József a nagytekintélyű, okos bíró és a humoros szónok Korik Gábor: ott, ilyen nép között nem tudott s nem is fog lábra kapni, hódítani sem a nazarénismus, sem a cucilismus.

Mutatja ennek a népnek értelmi fejlettségét, nemes gondolkodását az is, hogy mikor az egyházépítő munkában, köztisztületben megvénhedett pásztor a megérdemlett nyugalomba vonult: kívánsága szerint cselekedett akkor is, mert az ő ajánlottját, a szárnyai alatt növekedett Bartha Lászlót hívta el pásztorául.

Kívánatos jó, öröm ott papnak lenni, hol a pásztor a nyájjal még a nyugalom csöndes éveiben is a szeretet soha el nem fogyó szála fűzik össze!

De milyen lelkesedés nyilatkozott a meghívásnál! Mikor az új pap bevonulását tartotta, ezekre menő nép fogadta a határon a Tisza kompjánál. Zászlók lengettek, kendők lobogtak s az arcokon a vizionlátás örömkönyvei csillogtak! És hogy a hivek szeretetüket ragaszkodásukat tettel is kimutassák, egy 200 korona értékű gyönyörű palástot — mint a hivek ajándékát — nyújtották át a várva-várt ünnepeltnek.

Mikor pedig elérkezett a vasárnap, ünnepi szint öltött az egész község, ünnepelt ott mindenki és seregestől sietett az Úr házába, hogy újra hallhassa kedvelt lelkészét. Nem maradt el ref. ember, sőt a más vallásúak is nagy számmal gyűltek össze.

A 235-ik dicséret két első versének elhangzása után az ünnepelt testvérbátyja, Bartha Gyula sajó-kazai lelkész lépett a szószékre s magas röptű imában kérte a lenyugvó és felkelő napra, — az öreg és ifjú papra Istennek áldását, kegyelmét. Majd a sárospataki tanítóképezde hirneves zenetanárának, Kovács Dezsőnek orgona kísérete mellett Piskolti Ferenc s.-aljaújhelyi törvényeszéki jegyző gyönyörű ének-szólója ragadta égfele a lelkeket.

A művészi orgona játék s felségesen szép ének kevésel mult, hogy tapsra nem ragadta az áhítatos hallgatósságot.

Ilyen lelkes hangulat közepette tartotta meg az új lelkész a XVI. zsoltár 6 vers alapján székfoglaló predikációját, mely mindenkit meggyőzött arról hogy a tiszalókiek jól választották ismét.

Majd az ur asztala elé állott az új pap, mikor is Dr. Baltazár Dezső esperes intézett hozzá a tőle megszokott ékes szózással és mély bölcsességgel beszédet, kérven hogy a mit elődjétől szentörökség képen örökölt, azt igyekezzék megtartani, járjon elődjének nemes nyomdokain, intvén különösen, hogy habár mindent készen talált a tiszaloki egyházban, el ne bizza magát, mert az idők gonoszak.

Az esperes ur szavainak végeztével a hivek szónoka, Nagy József mondott üdvözlő beszédet, mely bibliai vonatkozásával méltó berekesztése volt a szép templomi ünnepélynek.

Délben az új lelkész és gondos felesége vendégszerető házában gyűlt össze a rokonság, a helybeli intelligencia, a presbitérium és községi tanács — mintegy

százan — áldomásra, hol természetesen szintén szép beszédek hangzottak el. Délután pedig a lelkeszlak udvarán felállított sátorban a falu ifjúsága perdült táncra, mely példás rendben, de kitünő hangulatban, alkonyatig tartott.

Csighy Andor.

Roma locuta. A sárospataki nagy per.

A mikor nagy elvi ellentétek jelentkeznek, a különböző felfogások képviselői épen azért, mert ilyen széles alapot éreznek a talpukalatt, erős és bátor hangon vitatják igazukat. Ebből azonban hogy ha az alkotmányos formák megtartására kellő gond van és a vezetők nem élnek vissza helyzetükkel s nem mindjárt a kezökben lévő hatalmi fegyvert szegzik a velök szemben állók, sokszor kényelmetlen vitatkozó felé, ritkán származik veszedelem. A higgadt meggyőzés és érvelés rendszeren elveszik a támadás élet, a nyugodt tárgyalás rendszeren szépen kibonyolódik a nehéz kérdés, melynek megoldásával csak nyer a köz. Ez a módszer a protestantizmus elve szerint egyedül indokolt és lehetséges. Ex catetra nálunk nem szólhat senki és az átok vilámaikat használni meggyőzés helyett nem szabad. Erre az utra lépett pedig a sárospataki iskola Igazgatótanácsa és a kerület, midőn az iskola alapítványai felől felvetett kérdéseket s az akadémiai tanárikar igazgatóválasztását hatalmi kérdéssé tette és ma is úgy kezeli azokat.

Két konventi ítélet bizonyítja ezt, mind a kettő a Zoványi és Tüdős fegyelmi ügyéből kifolyólag kelt. E legfelsőbb bírósági végzéseken egy szó sincs arról, hogy a Zoványi állításai az alapítványok és a tökéletes ügyében valótlank lettek volna. Ez az egész újabb hurcoltatás tehát csak merő hatalmi kérdés.

De nem azon fordul meg a dolog érdeme, hogy ki a hatalmasabb, hanem azon, hogy kinek van igaza és így téve fel a kérdést s noha a kerületi bíróság maga is elismerte hallgatólagosan, hogy a Zoványi beadványában megtorlásra alkalmas anyag nincsen, rá lépett arra a sikamlós utra, a melyen nincs megállás, míg egyik vagy másik fél teljesen meg nem semmisült.

Bar időrendben későbbben következik azért itt közlöm ezt a bírósági végzést, melyet a magam részéről az ügy érdemére nézve döntőnek ítélek s a mely után lehetetlennek tartom, hogy Zoványi méltatlanul tovább is üldöztessék. Mert vagy felsőségsértő és a felsőségsértés nálunk hivatalvesztéssel büntetendő vagy nem. Ha nem és az érdekelt bíróság sem merte olyannak találni; véget kell vetni e szenvedélyes és személyes hárszának, mely már tovább haladt, mint a hogy az egyházunk érdekében kívánatos lett volna s azon az uton kell haladni, a melyet a Zoványit választó s mellette kitartó tanárok beadványa megjelölt. De álljon itt mind a két ügyirat. A bírósági végzés is és a tanári beadvány.

* * *

Kivonat.

A tiszáninneni ref. egyh. ker. fegyelmi bíróságának 1907. szept. hó 25-én Sárospatakon tartott ülése jegyzőkönyvéből.

Tárgy: Zoványi Jenő sárospataki theol. tanár fegyelmi panasza a sárospataki főiskolai igazgatótanács ellen.

Jelen voltak:

Kun Bertalan püspök, lelkészi elnök; Mecner József abauji e. m. gondnok, világi elnök; Keresztury József, Hutka József, Ragályi Géza, Nagy Ignác esperekek; Bornemissza László, Ragályi Gyula e. m. gondnokok; Dr. Tüdős István e. ker. t. bíró, mint bírák; Vattay László e. ker. jegyző, mint jegyző és előadó; Zoványi Jenő s. pataki theol. tanár, mint panaszos; Bizony Ákos e. ker. ügyész.

A bíróság megalakításának a rendén felvettéven a kérdés, hogy e bíróságnak a jelen esetben lehet-e elnöke a püspök, ki a Zoványi Jenő első beadványára az elutasító végzést meghozta: bíróság a püspök elnöklése ellen semmi nemű akadályt nem látott fennforogni s őt az elnöklésre illetékesnek nyilvánította ki s ezt jegyzőkönyvbe vétetni rendelte.

A bíróság megalakulására nézve a panaszos fél Zoványi Jenő is megkérdeztéven: Zoványi Jenő az ellen kifogást nem tett.

Lelkészi elnök a tárgy megnevezése után felhívta az előadót a tárgy ismertetésére. Előadó felolvasta a panaszos fél első, 1907. július 3. kelt beadványát, a melyben a püspöktől fegyelmi eljárás megindítását kéri a sárospataki főiskola igazgatótanácsa ellen azért, mert őt, a ki a sárospataki főiskola igazgatójává választott, hivatalába be nem iktatta. Felolvastott a püspöknek a panaszos ellen 1907. július 10. hozott elutasító végzése. Felolvastott panaszos félnek az egyházkerületi bírósághoz intézett, a visszautasító végzés ellen 1907. július 12. kelt második beadványa, a melyben az igazgatótanács elleni fegyelmi panaszának a fegyelmi eljárás alapjául való elfogadását és a nevezett tanács ellenében a törvény szabványai szerint való lejárátását kérelmezi.

A beadott iratok felolvasása után Bizony Ákos egyh. ker. ügyész kijelentette, hogy amennyiben ebben a kérdésben törvényeink szerint az egyházkerületi közgyűlés döntése az illetékes és ez már e kérdésben a tegnapi napon döntött is, tárgyai tényálladék hiányában a vádat nem képviselheti, hanem kéri az e. ker. bíróságot, hogy amennyiben sem fenytő, sem fegyelmi panaszt erkölcsi testületek ellen tenni nem lehet, az csak fizikai személy ellen emelhető, Zoványi Jenő pedig az igazgatótanács személyei ellen, megnevezetten panaszos felterjesztéssel nem élt, továbbá mivel az egyházkerületi bíróság ebben a tekintetben hatósági joggal nem bír: a beadott panaszt elutasítani méltóztassék.

Bornemissza László bíró felszólalása folytán Zoványi Jenő panaszához azon kérdés tétetett, hogy a panaszt most is feltartja-e; Zoványi Jenő kijelentette, hogy a panaszt lényegében most is feltétlenül fenn tartja, de ha azt ma kellene megírnia, talán módosítaná az irályt.

Az egyházkerület bírósága ezek után egyhangulag a következő végzést hozta:

Végzés.

A tiszáninneni ref. egyházkerület fegyelmi bírósága, püspöknek nehezelt első foku elutasító végzését, a felebbezésben foglalt kérelem elutasítása mellett, indokainál fogva helyben hagyja.

A végzés Zoványi Jenő előtt előszóval nyomban kihirdtetett s ő az ellen a konventi bírósághoz való felebbezését jelentette be.

Kiadta Sárospatakon 1907. szept. 28.

Radácsi György
egy. ker. főjegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Konventilevél.** Kedves Barátom! Megvallom, hogy kedvetlenül nyultam ez alkalommal a tudósítói tollhoz, mert úgy látom, hogy ti ott Debrecenben többet tudtok a konventen készülő dolgokról, mint mi konventi tagok és a te általad szépen megénekelte méltóságok és a többi. Legalább mult számbeli cikkednek azt a passzusát, hogy a konvent még saját központi ügyviteléről se gondoskodott én most úgy értem. A felpanaszolt szakszerűségnek is elég tétetett a konventi ügyvezető titkár, akarom mondani előadó beállításával és ez volt a kongresszus második szenzációja. Az első az volt, hogy Bánffy és az elnökség hallgattak a szekularizációról s ebben a hallgatásban foglaltatott némely urakra nézve is valamelyes ítélet. Ettől eltekintve a meglepetés valóban jól sikerült. Annyiban is, hogy kevesen tudtak róla és annyiban is, hogy nem úgy ütött ki a mint várták, akik tudtak róla. Ezek ugyan is nem Baksát várták, hanem más valakit Sass Bélát, a kit Dégenfeld is szeretett volna, de győzött Tisza, a ki most közöttünk a helyzet ura. Megmutatta ezt a nyugdíj intézet ügyében való állásfoglalásával. Akár mit akartok és akarunk, ez a törvény keresztül fog menni és valami egyházkerületi segélyakciót leszámítva, maradunk ott, a hol vagyunk: a teljes pusztulásnál és elfojtott elégtelenségnél. Ti még nem tartottátok meg a kerületi gyűlést, ha menteni tudtok és akartok valamit, ott mentsétek meg a mi megmenthető. Itt nálunk a Tisza csatlakozása folytán urrá lett a koalíció, a mely ellen csak Bánffy ha tehet valamit. A lutheránusoknál azonban sokkal kedvezőbb a helyzet és Prónay valószínűleg menni fog. Ha most ti is oppozícióba készültök, azokat kövessétek, vagy még helyesebben: velök kezdet fogva járjatok el. Ha a két nagy egyház papjai és a nép együtt tartanak, ellenállhatatlanok lesztek odahaza is, odakint is. Én magam ez idő szerint csak érdektelen szemlélő kívánok maradni, azonban rosszul fejeztem ki magamat, nem érdektelen csak passzív. Gyűlölöm ezt a fennálló rendszert, de nem szeretem a dulakodást. Hivnek maradok a régi zászlóhoz, de mit ér, ha a régi vezetők egy része az ellenséghez állott, jobb része meg tartózkodó? A patakiak minden irányban kimutatott nagy szolgálatkészségükkel tűntek föl, ezt a Zoványi s Fejes párbajból kifolyólag nem is lehet valami rossz néven venni tőlök; senki se szeret veszteni és nálók minden egy kockára van feltéve, az iskola, a Tanács, a kerület, a törvény. Hived *Kálvinista.*

— **A püspöktől.** (A Nagytiszteletű Esperes Uraknak.) A tanár képviselőkre beérkezett szavazatok felbontása megtörténvén, a debreceni theol. akadémia, a debreceni jogakadémia és a mezőturi főgymn. képviselőre általános többséget senki sem nyert s így ezen három intézet képviselőinek megválasztására a két-két legtöbb szavazatot kapott egyén között a szavazatbontó bizottság jegyzőkönyve alapján új szavazást rendeltek el és pedig a debreceni theol. akadémia képviselőre dr. Erdős József és Sass Béla: a debreceni jogakadémia képviselőre dr. Kun Béla és dr. Jászi Viktot: a mezőturi főgymnasium képviselőre Borsos Károly főgymn. igazgató és Faragó Bálint között. A kerületi gyűlés közlése miatt az ügy felette sürgős, tisztelettel kérem tehát a Nt. Esperes urakat, hogy azonnal és közvetlenül minden egyházi előjáróságot méltóztassanak felhívni, hogy a kitűzött egyének közül egy theol. akadémi tanár, egy jogakad. tanár és egy gymnasiumi tanár képviselőre adják le és küldjék be szavazataikat az esperesi hivatalhoz, a Nt. Esperes Urak pedig méltóztassanak az összegyűjtött szavazatokat legkésőbb november hó 10-én déli 12 óráig beküldeni, hogy a szavazatok másnap felbonthatók s a megválasztott képviselők a 20-án kezdődő kerületi gyűlésre behívhatók legyenek. Teljes tisztelettel vagyok Debrecen 1907 október 15-én A püspök helyett *Dicsőfi J.* egyh. ker. főjegyző.

— **Mint értesülők** az egyházkerületi tanár képviselők választásánál a debreceni jogakadémia tanárai közül abszolút többséget senki sem nyervén, — köztem és Jászi Viktor barátom közt új szavazás rendeltetett el. Nagyon hálás vagyok a tisztelt egyházközségi presbyteriumok iránt, melyek bizalmukkal engem érdemen felül igen megtiszteltek, — azonban — bár mindenkor kész vagyok egyházunk bármilyen szolgálatára — mivel nézetem szerint erre a megbízásra alkalmasabb nálam Jászi Viktor, aki régebbi tanár is, a kollegium ügyeiben is jobban jártas, — tisztelettel kérem előttem ismeretlen jóakaróimat, hogy szavazatukat öreá adni sziveskedjenek. Debrecen, 1907 október 17. Dr. Kun Béla.

— **Felelet Rácnak.** Most midőn ellenségeim miatt erős harcban állok, Rác Lajos a tiszáninneri egyh. kerület hivatalos lapjának szerkesztője is alkalmasnak találja az időt, hogy velem leszámoljon. "Rác, egy másutt főzött el is hült levest próbál felmelegíteni, philosophus (már olyan a milyen) létére exegetálni kívánván azt a szerződést, a mit én a Warga Lajos egyháztörténetének új kiadása felől kötöttem a tiszáninneri kerülettel. Véleményével és exegesisével absolute nem törődöm. De törődöm az igazsággal, a mely semmi „men-tegetőzésre“ nem szorul, mert nyilvánvaló a következő okiratrészekből. Szerződésemmek így szól egyik kikezdése: „A nyomtatandó példányszámra nézve . . . az 1898. őszi jkv. 38. pontja az irányadó, egyebekre nézve pedig az egyházkerület 1902. tavaszi jkvének 12. pontja.“ Ennek az 1902. évi tavaszi 12 pontnak viszont így szól a 3. és 4. számú kikezdése: „3. Az új kiadás

ugy az egyetemes keresztyén, mint a magyar protes-
táns egyháztörténelmet illető cikkeiben az eredeti szö-
veg és alak megtartásával történjék, de az eredeti szö-
vegben esetleg előforduló s már ott is azoknak tekint-
hető hibák kijavításával. 4. Az egész munkához függe-
lő adandó annak a fejlődésnek a rajza, mely az egy-
háztörténelmi ismeretek terén a mű első kiadása óta
észlelhető, de csupán leglényegesebb mozzanataiban.
Józanésszel és jóhiszeműleg gondolkozó ember előtt
tisztán áll ennelfogva, hogy nekem csak azokat a hi-
bakat kellett, sőt csak azokat volt szabad kijavítanom,
amik már az eredeti szövegben is azoknak voltak te-
kinthetők. A tudomány újabb fejlődését pedig, amit eb-
ből folyólag a szövegben nem volt szabad érvényre jut-
tatnom, egy külön függelékben kell majd a munka vé-
gen megrajzolnom. Minthogy a most idézett pontokat
a hozzájuk tartozókkal együtt az én óhajomásom ellenére
létrejött bizottsági megállapodásként magam szövege-
zem volt, exegesisökre is illetékesebb vagyok Rácnál.
Ennek az idevonatkozó fejtegetései tehát epen oly he-
lyesek és igazak, mint az az állítása, hogy az e szerint
a műben kijavítandó hibák száma „alig egy, kettő” volt.
Hogy mennyi volt, azt bizony nagyon nehéz volna meg-
számolni. Ami volt, azt ki is javítottam a nélkül, hogy
igénybe vettem volna a Rác segítségét. Furcsán is jár-
tam volna vele, mert hogy is találhattam volna logikát
és igazságot az olyan embernél, aki egyik szavával
„alig egy, kettő”-re teszi a Wargánál régen is meglevő
hibák számát, a másikkal pedig azt állítja, hogy a Kál-
vinról szóló szakaszokban „több olyan hibát se javi-
tottam ki,” a melyek már a mű szerkesztésekor is té-
vedés eredményei voltak. „Alig egy kettő” az egész
műben s mégis több csak egy pár szakaszban! Talán
jobb volna, ha bevárná, míg előbb más foglalkozik ez-
zel a kérdéssel! Ami azt a kérdést illeti, hogy ki perli
az egyházkerületet a javítási díjért, csak azt mondha-
tom, hogy én nem, mert nincs okom rá. Az egyházke-
rület ugyanis jókora halogatás után ugyan és egyesek
ellenkezése dacára végre is megszavazta az általam
igen méltányosan megszabott pótdíjat, amelylyel azért
tartozott, mert a szerződésünk szerinti 1000 példány
helyett 2500 példányban nyomatta a szóban forgó mű-
vet. Ha Rácnak jobban tetszett volna a per, akkor na-
gyon jól lehet az ügy így elintézve. Ami a Frommtól
és másoktól Rác által elsajátított szellemi tulajdonokat
illeti, erre nézve nem nyilatkozom. Az általam ellene
indított rágalmozási perben lesz alkalma bebizonyítani
az én rópiratom állításainak valótlanágát, vagy pedig
beismeri, mint ahogy most leplezve már is megteszi.
Hogy én is citáltam valamit valaha, az kétségtelen, de
oda is irtam, hogy citálok és hogy honnan. Epen ez
a különbség közöttünk. És ez a lényeges az egész ügy-
ben. És a míg ezek ténybeli dolgok, addig a Stein és
Földvály udvariaskodásai csak egyéni vélemények. Hic
Rhodus, hic salta.

Zoványi Jenő.

— **Kitüntetett iparos.** Egry Ferenc Ung megye
kisgejőci harangöntőt a pécsi orsz. kiállítás bíráló bi-
zottsága kiállítási ezüst éremmel tüntette ki, az általa
kiállított két drb. szép és összhangzó harangjáért. Ne-
vezett iparos kinek hirdetését olvasóink e lap hasábjain
is régen ismerik e kitüntetésre nagyon is rá szolgált
mivel minden megrendelője a legnagyobb elismerés
hangján beszél róla. Azon felül mint ember és mint
egyházunknak tagja mint megyéjének egyik vezető em-
bere is mindenütt megálja helyét. Üdvözljük.

— **Nyilatkozat.** Komjáthy Béla ellen a
Sárospataki Ref. Lapok ez évi 42. számában

közzé tett beszédében elkövetett többrendbeli
becsületsértésért és azért a rágalmozásért, amely
szerint a fegyelmi bíróság alaptalanoknak és
valótlanoknak találta állításaimat, sajtópert indi-
tottam ezen állításnak az egyik szerkesztői üze-
netben való megismétlője elle. Zoványi Jenő.

— **A parochiális könyvtár ügye.** A
mult számban egyebek közt arról is volt szó,
hogy a parochiális könyvtár ügye sem úgy in-
dult, a mint szerettük volna. E tételt némelyek
ugy magyarázták, hogy annak éle Antal Géza
pápai theol. tanár a szerkesztő ellen irányulna.
Távol legyen tőlünk. Egyedül azon vajadásra kíván-
tunk rámutatni melyen ez ügy keresztül ment
és arra a megalkuvásra, mely a varga-féle egy-
háztörténet bevétele tekintetében mutatkozott. Ezt
a művet a tiszáninneri kerület ugy is kiadta
volna, nem volt hát semmi szüksége annak, hogy
az egyetemes egyház annak költségeit magára
vállalja, annyival inkább nem, mert az erdélyi
egyházkerület is elállott attól, hogy hasonló ci-
men a Rauwenholff-féle jeles munka, a kiadvá-
nyok sorába vétessék. A parochiális könyvtár
programmja különben, hogy alapvető theol. mű-
veket adjon ki, változatlanul fenn áll s legköze-
lebbi kiadványa a Biblia szótár lesz, melynek
munkálatait Kenessey Béla vezeti.

— **Pálya végén.** Küzdelmes, tucsigázott testi és
szellemi munkát követelő korunk sokkal jobban megőrli
az embert, hogysen igen gyakori jelenség volna az olyan
tanár, aki mindig lelkiismeretesen végezte dolgát, kivette
részét számos lelki harcából, sokféle csapásból, mégis
aránylag jó egészségben meg nem savanyodott kedély-
lyel mond bucsut a tanításnak. Mennyivel gyakoribb az
a jelenség, hogy a szervezet idő előtt felmondja a szol-
gálatot s a lélek, mely munkára serény, kénytelen en-
gedni a törekeny testnek. Még jó, ha a könnyebbités,
a súlyos tehertől való szabadulás megmenti és a nyu-
galom által megnyújtja az életet, de hányan vannak,
akiket a tulfeszített munka férfikoruk delén tör le s ra-
gad ki akárhányszor boldog családi körből; hogy ne is
szóljunk azokról, akiknek testét itt felejtí a jóltévő ha-
lál... Elekes Ferenc, a turi iskola volt tanára ama
szerencsésebbek közzé tartozik, kiknek elemők volt a
munka egész életükben, akiknek alkalmuk volt egy iskola
fenmaradásáért küzdeni, akiket a sors csapásokkal lá-
togatott meg, mégsem törtek meg annyira, hogy pályájuk
végén keserűséggel kellene visszagondolnók a megfutot
utra. 31 évig volt tanár, ebből 29-et a turi iskolánál
töltött s egyike volt azoknak, akik az ujjá szervezés
nagy munkáját végig csinálták. Mindvégig kiváló tanár
volt, aki nemcsak tanította példászerű buzgalommal,
hanem nevelte is az ifjúságot nevelte jóságos szavaival
józan elveivel, munkás, szorgalmas életében példájával.
Kiváló didaktikus volt, aki tárgyának nehézségeit köny-
nyű szerrel tudta eloszlatni, aki soha el nem késett,
soha nem halmazott össze sokat. Az ifjúsággal szigoruan
de szeretettel, igazságosan és ami nem mindennapi
tanár erény, következetesen bánt. Noha a régi iskola
tanítványa volt, nem ragaszkodott hozzá mereven hanem
megtartva belőle, amit jónak, helyesnek ismert meg,
könnyen simult az újabb irányzathoz. Józan konzerva-

tivismusa hamar meg tudta találni a helyes mértéket úgy a régi, mint az új irányzat túlzásaival szemben s olyan jó alapot tudott mindig vetni, hogy arra nyugodtan s biztosan építhetett akárki. Mint ember, mindig szeretetre méltó, szerény zajt, feltűnést, szereplést kerülő jellem volt, anélkül, hogy visszahuzódott volna olyan munkától, amelyek fáradsággal és tisztelettel jártak, de anyagi hasznot nem hajtottak. Nemes lelkére vall az is, hogy bár anyagiakban nem bővelkedik, a tápintézetnél alapítványt tett. Egyszerűségi szeretetét méltányolta a turi tanárkar, mikor minden nagyobb zajkerülésével, egyszerű kollegiális vacsorán bucsuztatta el az érdemekben megőszült bajtársat. Vajha minél gyakrabban találkozoznánk tanszékeinken hozzá hasonló jellemekekkel. Néki viszont kívánjuk, hogy a jól megérdemelt nyugalmat töltse békességben, boldogságban, s a multnak változatos emlékei nyugodt kedélyének sugaraiban megaranyozódva éljenek tovább lelkében s éleszszék csendes humorának lángját sok-sok éven át.

Tartalom-jegyzék: Október 31. emlékére. Szabó János. — Határozati javaslat. Kiss Ferencz. — Álom-é vagy valóság. Sinka Lajos. — A konvent és a tiszántúli ref. egyházkerület. Dr. Barcsa János. — Irodalom. — Közéletünk: A máramaros-ugocsaai egyházmegye őszi közgyűlése. Gergely György. — Az alsószabolcs-hajduvidéki ref. egyházmegye őszi közgyűlése. M. S. — Lelkészeiktatás Tiszalőkön. Csighy Andor. — Roma locuta. A sárospataki nagy per. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

A szerkesztő postája.

Tanári és tanítói képviselők. A szavazatok összehámlálásáról ma sem tudunk semmi pontos adatot. A jegyzőkönyv nem tétetett közé. Nagybárra az illető iskolák igazgatói választattak meg, a mi helyes dolog. Az igazgatók, mind a tanárok, mind az iskolafentartók bizalmát hívják és ezt a szavazásnál tekintetbe venni. Ugy is történt és a mezőturi főgimn. képviselő választásnál is csak azért nem nyert *Borsos István* igazgató abszolút többséget, mert sokan nem tudták, hogy az érdemes Faragó már nem igazgató és a jövő évvel nyugalmába vonul. Békés részéről pedig az elhunyt *Osváthra* szavaztak. Ez különben más helyen is megtörtént *B. E. Rohod.* Tévedés van a dologban. Illető személyesen nyilatkozik. Üdvözlét.

Segédlelkészt keresek.

Évi javadalmazás 600 korona s teljes ellátás mosatáson kívül jelentkezést kérem címemre küldeni.

Fábiánháza (Szatmár m.)

Asztalos Kálmán,
ref. lelkész.

Pályázat.

Alantírott agg lelkész, az összes lelkészi teendők végzésére segéd lelkészt keresek. Fize-

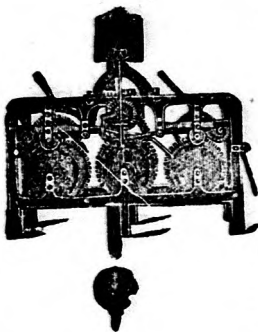
tése leend: megfelelő egy szobás lakás, tölem 500 k. és teljes ellátás, a káplántartási kongru-ából pedig 500 k. Az ajánlkozó ifju személyes vagy levélben jelentkezék bizonyítékaival nov. 10-ig s állását nov. 20-án foglalja el.
Magos-liget Szatmármegye 1907. okt. 18.
u. p. P.-ujlak.

Pásztor István,
ref. lelkész.

Löfkovits Arthur

— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —
Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok
nagy raktára.
A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városközi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyöseb-ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

A magyar védőegyesület 340—42. számú védőtáblái.

Erős takarékok konyha
tüzhelyek edények

mosó facsaró és mángorló

gépek raktára.

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECEN, Piac-u. 23.

Baktai EGRY FERENCZ

== harangöntő ==
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
harangöntő
mühelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállít

harangokat

bárminő sulyban, nemetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elősmé-
== ró irat. ==

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és feljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modorúak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modorú haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokkal.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debrecen. Fő-tér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsósgra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljeiszerint készült férfi- fiu- és gyermekruhák vannak raktáron.

Minden darab saját mühelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapítottatott 1845-ben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTTATOTT 1845-ben.